



Sbírka soudních rozhodnutí

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA
MICHALA BOBKA
přednesené dne 14. listopadu 2017¹

Věc C-498/16

**Maximilian Schrems
proti
Facebook Ireland Limited**

[žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko)]

„Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce – Soudní spolupráce v občanských věcech – Nařízení (ES) č. 44/2001 – Příslušnost ve věcech spotřebitelských smluv – Pojem ‚spotřebitel‘ – Sociální média – Účty na Facebooku a stránky na Facebooku – Postoupení nároků spotřebiteli s bydlištěm ve stejném členském státě, v jiných členských státech a ve třetích zemích – Kolektivní ochrana práv“

I. Úvod

1. Maximilian Schrems podal k rakouskému soudu žalobu proti společnosti Facebook Ireland Limited. Tvrdí, že uvedená společnost porušila jeho práva na soukromí a ochranu údajů. V reakci na výzvu, kterou M. Schrems zveřejnil online, na něj sedm dalších uživatelů Facebooku postoupilo své nároky vycházející ze stejných porušení. Místa jejich bydliště se nacházejí v Rakousku, v jiných členských státech Unie a ve třetích zemích.

2. V projednávané věci vyvstávají dvě právní otázky. Zaprvé, kdo je „spotřebitel“? Podle unijního práva je spotřebitel slabší stranou, která potřebuje ochranu. Za tímto účelem byly v průběhu let vytvořeny prvky poměrně silné právní ochrany spotřebitelů, včetně možnosti zvláštního určení soudní příslušnosti ve věcech spotřebitelských smluv stanoveného v člancích 15 a 16 nařízení (ES) č. 44/2001². Účinně tak vytváří *forum actoris* pro spotřebitele: spotřebitel může podat žalobu proti smluvnímu partnerovi u soudu místa svého bydliště. M. Schrems tvrdí, že soudy ve Vídni, Rakousko, jsou příslušné projednat jak jeho vlastní nároky, tak postoupené nároky, neboť je spotřebitelem ve smyslu článků 15 a 16 nařízení č. 44/2001.

3. Taxonomie vždy představuje citlivou záležitost. Dokonce, i když byly dohodnuty některé znaky definice, vždy se budou vyskytovat zvláštní případy, které pod danou definici nespadají. Kromě toho se vše časem mění. Může se „spotřebitel“, který je stále častěji zapojen do soudních sporů, postupně stát „profesionálním žalobcem ve spotřebitelských věcech“, a tudíž už nepotřebuje zvláštní ochranu? To je v podstatě první otázka položená předkládajícím soudem, Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko).

¹ – Původní jazyk: angličtina.

² – Nařízení Rady ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

4. Druhá otázka se týká mezinárodní soudní příslušnosti ve věcech sporů týkajících se spotřebitelských smluv v případě postoupení nároků. Může se žalobce za předpokladu, že je sám stále spotřebitelem, této zvláštní soudní příslušnosti dovolávat i pro postoupené nároky jiných spotřebitelů s bydlištěm ve stejném členském státě, v jiných členských státech Unie nebo ve třetích zemích? Jinými slovy, může být na základě čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 dána další zvláštní soudní příslušnost v místě bydliště postupníka, čímž by bylo fakticky umožněno spojování nároků spotřebitelů z celého světa?

II. Právní rámec

A. Unijní právo

1. Nařízení č. 44/2001

5. Článek 15 nařízení č. 44/2001 zní následovně:

„1. Ve věcech týkajících se smlouvy uzavřené spotřebitelem pro účel, který se netýká jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, se příslušnost určuje podle tohoto oddílu, aniž jsou dotčeny článek 4 a čl. 5 bod 5,

- a) jedná-li se o koupi movitých věcí na splátky;
- b) jedná-li se o půjčku návratnou ve splátkách nebo o jiný úvěrový obchod určený k financování koupě takových movitých věcí nebo
- c) ve všech ostatních případech, kdy byla smlouva uzavřena s osobou, která provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště, nebo pokud se jakýmkoli způsobem taková činnost na tento členský stát nebo na několik členských států včetně tohoto členského státu zaměřuje, a smlouva spadá do rozsahu těchto činností.

[...]“

6. Článek 16 nařízení č. 44/2001 stanoví:

„1. Spotřebitel může podat žalobu proti smluvnímu partnerovi buď u soudů členského státu, na jehož území má tento smluvní partner bydliště, nebo u soudu místa, kde má bydliště spotřebitel.

2. Smluvní partner může podat žalobu proti spotřebiteli pouze u soudů členského státu, na jehož území má spotřebitel bydliště.

[...]“

B. Rakouské právo

7. Usnesení § 227 Zivilprozessordnung (dále jen „ZPO“, rakouský občanský soudní řád) stanoví:

„1) Několik nároků žalobce vůči témuž žalovanému, i když nemají být spojeny [§ 55 Jurisdiktionsnorm (zákon o soudní příslušnosti)], lze uplatnit ve stejné žalobě, jestliže je pro všechny nároky

- 1. příslušný soud, který rozhoduje ve věci samé, a
- 2. přípustný stejný druh řízení.

2) Nicméně nároky, které nepřekračují částku stanovenou v § 49 odst. 1 bodě 1 zákona o soudní příslušnosti, lze spojit s nároky, které uvedenou částku přesahují, a nároky, které mají být projednány před samosoudcem, lze spojit s nároky, které mají být projednány před senátem. V prvním případě je příslušnost určena vyšší částkou, ve druhém případě rozhoduje o všech nárocích senát.“

III. Skutkový stav

8. Ze skutkových zjištění uvedených předkládajícím soudem vyplývá, že se M. Schrems (dále jen „žalobce“) specializuje na právo informačních technologií a právo v oblasti ochrany údajů. Pracuje na doktorské disertační práci o právních (civilněprávních, trestněprávních a správních) aspektech ochrany údajů.

9. Žalobce je uživatelem Facebooku od roku 2008. Nejprve ho užíval výlučně pro soukromé účely pod smyšleným jménem. Od roku 2010 *účet na Facebooku* užívá pod svým jménem, napsaným cyrilicí, a to pro soukromé účely – stahování fotografií, přidávání příspěvků on-line a používání služby messenger ke konverzacím. Má přibližně 250 „facebookových přátel“. Od roku 2011 také užívá *facebookovou stránku*. Na této stránce informuje o svých přednáškách, účastech na panelových diskusích a mediálních vystoupeních, o knihách, které napsal, o získávání finančních prostředků a o žalobách, které podal proti společnosti Facebook Ireland Ltd (dále jen „žalovaná“).

10. V roce 2011 podal žalobce k irskému Data Protection Commissioner 22 stížností proti žalované. V reakci na tyto stížnosti Data Protection Commissioner vydal zprávu o přezkumu zahrnující doporučení žalované a následně vydal zprávu o kontrole provádění. V červnu roku 2013 podal další stížnost na společnost Facebook Ireland týkající se programu pro sledování PRISM³, na základě které bylo rozhodnutí Komise o „bezpečném přístavu“⁴ zrušeno Soudním dvorem⁵.

11. Žalovaný o svých právních krocích proti žalované vydal dvě knihy, přednášel (někdy za odměnu), zaregistroval řadu internetových stránek (blogy, online petice, crowdfundingové akce na právní kroky proti žalované), získal různá ocenění a založil sdružení Verein zur Durchsetzung des Grundrechts auf Datenschutz (Sdružení pro vymáhání základních práv na ochranu údajů, dále jen „sdružení“)⁶.

12. Deklarovaným cílem těchto iniciativ žalobce je vyvíjet tlak na společnost Facebook. Jeho činnost vyvolala zájem médií. Jeho právní kroky proti společnosti Facebook upoutaly pozornost mnoha provozovatelů rakouských, německých a mezinárodních televizních stanic, jakož i rozhlasových programů. Na toto téma bylo v tisku zveřejněno alespoň 184 článků, včetně článků zveřejněných v mezinárodním tisku a na internetu.

13. Předkládající soud uvádí, že žalobce je zaměstnán svou matkou. Jeho příjmy pocházejí z tohoto zaměstnání a také z pronájmu bytu. Kromě toho má příjmy v neurčené výši z prodeje výše uvedených knih a z akcí, na něž je zván v souvislosti se žalobami, které podal na žalovanou.

3 – Program poskytující orgánům Spojených států přístup k údajům uchovávaným na serverech umístěných na území Spojených států, které náleží řadě internetových společností, včetně společnosti Facebook Inc., nebo jsou těmito společnostmi kontrolovány.

4 – Rozhodnutí Komise 2000/520/ES ze dne 26. července 2000 podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES o odpovídající ochraně poskytované podle zásad „bezpečného přístavu“, a s tím souvisejících často kladených otázek vydaných ministerstvem obchodu Spojených států (Úř. věst. 2000, L 215, s. 7; Zvl. vyd. 06/01, s. 119).

5 – Rozsudek ze dne 6. října 2015, Schrems (C-362/14, EU:C:2015:650).

6 – Podle předkládajícího soudu je sdružení neziskovou organizací, jejímž cílem je aktivní právní vymáhání základního práva na právní ochranu osobních údajů. Podporuje zkušební podávání žalob ve veřejném zájmu proti podnikům, které toto právo potenciálně ohrožují, přičemž náklady jsou hrazeny z darů.

14. V projednávané věci žalobce tvrdí, že žalovaná mnohokrát porušila pravidla upravující ochranu soukromí a údajů, a to v rozporu s rakouským, irským a uniijním právem⁷. Žalobce se domáhá vydání řady opatření: deklaratorního prohlášení (týkajícího se postavení žalované jakožto poskytovatelky služby a její povinnosti dodržovat pokyny, jejího postavení jako osoby provádějící kontrolu v rozsahu, v němž zpracovává údaje pro vlastní účely, a neplatnosti smluvních podmínek); soudního zákazu (týkajícího se použití údajů); zveřejnění (týkající se použití údajů žadatele); sestavování účetních závěrek a nároku na náhradu škody (týkajícího se změny smluvních podmínek, náhrady utrpěné škody a bezdůvodného obohacení).

15. Žaloba v původním řízení byla podána za podpory společnosti pro financování procesu oproti odměně 20 % z výnosu a s podporou agentury pro veřejné mínění. Žalobce shromáždil desetičlenný tým, jehož jádro tvoří pět osob za účelem jeho podpory v „jeho kampani proti Facebooku“. Není jasné, zda tyto osoby obdrží od žadatele nějakou odměnu. Nezbytná infrastruktura je hrazena ze soukromého účtu žalobce. Žalobce ani sdružení nemají žádné zaměstnance.

16. Na základě výzvy zveřejněné žalobcem na internetu více než 25 000 osob přihlásilo své nároky proti žalované prostřednictvím jedné z internetových stránek zaregistrovaných žalobcem. Ke dni 9. dubna 2015 bylo na čekací listině dalších 50 000 lidí. Pouze sedm nároků je součástí tohoto řízení před předkládajícím soudem. Tyto nároky byly žalobci postoupeny spotřebiteli se sídlem v Rakousku, Německu a Indii.

17. Rakouský soud prvního stupně, Landesgericht für Zivilrechtssachen Wien (krajský soud pro občanské věci ve Vídni, Rakousko) uvedenou žalobu zamítl. Prohlásil, že s ohledem na výše uvedené činnosti související s nároky žalobce se jeho užívání Facebooku v průběhu času změnilo. Používal Facebook rovněž pro podnikatelské účely, a z tohoto důvodu se nemůže dovolávat zvláštní soudní příslušnosti pro spotřebitelské smlouvy. Uvedený soud rovněž prohlásil, že příslušnost pro spotřebitele, kterou mohou uplatňovat postupitelé, není převoditelná na postupníka.

18. Odvolací soud, Oberlandesgericht Wien (vrchní krajský soud ve Vídni, Rakousko) toto rozhodnutí částečně změnil. Prohlásil žalobu za přípustnou, pokud jde o „soukromý“ nárok žalobce uplatněný v souvislosti s vlastní spotřebitelskou smlouvou M. Schremse. Tento soud měl za to, že podmínky použití článku 15 nařízení č. 44/2001 měly být posuzovány k okamžiku uzavření smlouvy.

19. Odvolací soud nicméně zamítl tu část odvolání týkající se postoupených nároků. Konstatoval, že pravidla příslušnosti pro spotřebitele mohou uplatňovat ve prospěch spotřebitele pouze ti, kdo podali žalobu. Žalobce se při vymáhání postoupených nároků tudíž nemohl úspěšně dovolávat druhé části čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001.

20. Oba účastníci řízení napadli odvolání před Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko). Tento soud přerušil vnitrostátní řízení a položil Soudnímu dvoru dvě předběžné otázky:

„1) Je třeba článek 15 [nařízení č. 44/2001] vykládat v tom smyslu, že ‚spotřebitel‘ ve smyslu uvedeného ustanovení ztrácí svůj status, jestliže po poměrně dlouhém používání soukromého facebookového účtu vydává knihy související s vymáháním svých nároků, příležitostně přednáší za odměnu, spravuje internetové stránky, shromažďuje dary za účelem vymáhání svých nároků a řada spotřebitelů mu postoupila své nároky oproti příslibu, že jim po odečtení nákladů řízení poskytne případný procesní úspěch?

⁷ – Podle předkládajícího soudu žalobce uplatňuje několik porušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 95/46/ES ze dne 24. října 1995 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto osob (Úř. věst. 1995, L 281, s. 31; Zvl. vyd. 03/15, s. 355).

2) Je třeba článek 16 [nařízení č. 44/2001] vykládat v tom smyslu, že spotřebitel v jednom členském státě může u soudu svého bydliště uplatňovat současně se svými vlastními nároky vycházejícími ze spotřebitelského smluvního vztahu se stejným předmětem také nároky jiných spotřebitelů s bydlištěm

- a) ve stejném členském státě,
- b) v jiném členském státě nebo
- c) ve třetí zemi,

jestliže tyto postoupené nároky vyplývají ze spotřebitelského smluvního vztahu týkajícího se též žalované strany ve stejném právním kontextu a postupitelské jednání nespadá pod podnikatelskou nebo profesionální činnost žalobce, nýbrž slouží ke společnému prosazení nároků?“

21. Písemná vyjádření předložili M. Schrems, společnost Facebook Ireland, rakouská, německá a portugalská vláda, jakož i Evropská komise. M. Schrems, společnost Facebook Ireland, rakouská vláda a Komise se zúčastnili jednání, které se konalo dne 19. července 2017.

IV. Posouzení

22. Toto stanovisko je strukturováno následovně: nejprve se budu zabývat tím, zda lze žalobce považovat za „spotřebitele“, pokud jde o jeho vlastní nároky (A). Zadruhé za předpokladu, že by spotřebitelem byl, se budu zabývat otázkou soudní příslušnosti založené na zvláštní soudní příslušnosti pro spotřebitele v případě nároků, které byly žalobci postoupeny jinými spotřebiteli (B).

A. K první otázce: kdo je spotřebitelem?

23. Předkládající soud má pochybnosti o tom, zda lze žalobce považovat za spotřebitele ve smyslu čl. 15 odst. 1 nařízení č. 44/2001, pokud jde o *jeho vlastní nároky* vůči žalované. Zejména se táže, zda může ztratit postavení spotřebitele osoba, která poté, co používala facebookový účet pro soukromé účely, provozuje činnosti, jako je vydavatelská a přednášková činnost, tvorba internetových stránek nebo shromažďování finančních prostředků. Předkládající soud rovněž uvádí, že některé z těchto činností souvisejících s nároky žalobce (přednášková činnost) byly prováděny za odměnu. Kromě toho, žalobce vyzval ostatní spotřebitele, aby mu postoupili své nároky. Bylo jim nabídnuto, že jim bude předán jakýkoliv finanční prospěch z postoupených nároků po odečtení nákladů řízení.

24. Všichni účastníci řízení, kteří předložili vyjádření, s výjimkou žalované, se shodují na tom, že žalobce má být považován za spotřebitele, pokud jde o *jeho vlastní nároky* vůči společnosti Facebook Ireland.

25. Žalovaná zastává opačný názor. Podle ní se žalobce nemůže dovolávat zvláštního kritéria pro učení soudní příslušnosti pro spotřebitele. V rozhodné době, tj. v době podání žaloby, totiž užíval Facebook pro obchodní účely. Žalobkyně na podporu svého tvrzení uvádí dva argumenty. Zprvce spotřebitel může časem své postavení ztratit. Datum, které je třeba vzít v úvahu při posouzení postavení spotřebitele, je den, kdy byl nárok uplatněn. Není to den vstupu smlouvy v platnost. Žalobce se zabýval podnikatelskou činností související s jeho nároky vůči žalované. Pokud jde o tyto nároky, nelze ho tudíž již považovat za spotřebitele. Zadruhé zřízení facebookové stránky věnované výše uvedeným aktivitám žalobce znamená, že svůj facebookový účet využívá pro podnikatelské či obchodní účely. Facebookový účet i facebooková stránka jsou totiž součástí jediného smluvního vztahu.

26. S výhradou dalších ověření ze strany předkládajícího soudu a za předpokladu, že by nároky týkající se údajného porušení práv na ochranu soukromí a osobních údajů vznesené žalobcem *souvisely s jeho facebookovým účtem*, se přiklání k názoru, že žalobce lze považovat za spotřebitele, pokud jde o nároky vyplývající z jeho vlastní spotřebitelské smlouvy.

27. Před pojednáním o takovém návrhu je však nutné se zabývat dvěma znaky definice tradičního pojmu „spotřebitel“, které se v projednávané věci zdají být poněkud nejasné. V pododdíle 1 se budu zabývat otázkou, na jakém základě může být jednotlivec kvalifikován jako spotřebitel ve smyslu nařízení č. 44/2001 (a), a zda se postavení spotřebitele může v rámci téhož smluvního vztahu v průběhu času měnit (b). Následně se budu pojmem „spotřebitel“ zabývat ve specifickém kontextu sociálních médií a Facebooku, což z hlediska tradičních definic spotřebitele představuje značný problém (pododdíl 2).

1. K pojmu „spotřebitel“

a) Účel smlouvy: podnikatelský, nebo soukromý?

28. Článek 15 odst. 1 nařízení č. 44/2001 omezuje zvláštní soudní příslušnost pro spotřebitele na „smlouvy uzavřené spotřebitelem pro účel, který se netýká jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti“.

29. Z tohoto ustanovení lze odvodit dva znaky: zaprvé spotřebitel není definován obecně, abstraktně, ale vždy s ohledem na „smlouvu“. Zadruhé tato smlouva musí být uzavřena „pro účel“, který se netýká profesionální ani podnikatelské činnosti dané osoby.

30. První znak je v projednávané věci důležitý. Vyplývá z něj, že posouzení postavení spotřebitele je vždy specifické pro danou smlouvu: je třeba vzít v úvahu daný konkrétní smluvní vztah. Nejedná se o abstraktní či globální posouzení převládajícího osobního stavu.

31. Druhý prvek, „profesionální nebo podnikatelská činnost“, se obecně vztahuje k hospodářské činnosti dané osoby. To neznamena, že by dotyčná smlouva musela souviset s okamžitým hospodářským ziskem. Znamená to naopak, že tato smlouva byla uzavřena v souvislosti s pokračující a strukturovanou hospodářskou činností.

32. Tento přístup k výkladu čl. 15 odst. 1 nařízení č. 44/2001 zřejmě vyplývá z ustálené judikatury Soudního dvora. Soudní dvůr v minulosti odmítl přístup k postavení spotřebitele, který je spojen s obecným vnímáním činností nebo znalostí dané osoby. Určení postavení spotřebitele musí být provedeno s ohledem na postavení této osoby v určité smlouvě, s ohledem na povahu a účel této smlouvy⁸. Jak jasně uvedlo několik generálních advokátů⁹, a jak potvrdil Soudní dvůr, pojem „spotřebitel“ má „objektivní povahu a je nezávislý na konkrétních znalostech, které dotyčná osoba může mít, nebo na informacích, která má tato osoba skutečně k dispozici.“¹⁰

8 – Pokud jde o Bruselskou úmluvu ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1978, L 304, s. 36; konsolidované znění Úř. věst. C 27, s. 1), viz rozsudek ze dne 3. července 1997, Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, bod 16).

9 – Viz např. stanoviska generálního advokáta F. Jacobse ve věci Gruber (C-464/01, EU:C:2004:529, bod 34) a generálního advokáta P. Cruz Villalona ve věci Costea (C-110/14, EU:C:2015:271, body 29 a 30). Druhá věc se sice týkala směrnice Rady (EHS) 93/13 ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách [zneužívajících klauzulích] ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288), Soudní dvůr se však obecně snaží zohlednit různé definice spotřebitele v různých nástrojích „za účelem zajistit dodržení cílů sledovaných evropským zákonodárcem v oblasti spotřebitelských smluv, jakož i soudržnost unijního práva, [...]“ – viz rozsudek ze dne 5. prosince 2013, Vapenik (C-508/12, EU:C:2013:790, bod 25).

10 – Rozsudek ze dne 3. září 2015, Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, bod 21).

33. To znamená, že stejná osoba může, dokonce i v tentýž den, jednat jako podnikatel i jako spotřebitel, a to v závislosti na povaze a účelu smlouvy, která byla uzavřena. Například advokát se specializací na spotřebitelské právo může, kdykoli vstoupí do smluvního vztahu pro soukromé účely, být zároveň i spotřebitelem, a to bez ohledu na svou podnikatelskou činnost a znalosti.

34. Rozhodující je tedy účel, pro který byla smlouva uzavřena. Je pravda, že i přes svou užitečnost, nemusí být toto kritérium vždy přesné. Mohou existovat smlouvy „s dvojím účelem“, které slouží jak pro podnikatelské, tak i pro soukromé účely. Soudní dvůr měl příležitost přezkoumat tuto otázku ve známé věci Gruber týkající se Bruselské úmluvy. Z tohoto rozsudku vyplývá, že v případě smluv s dvojím účelem je zachováno postavení spotřebitele pouze tehdy, jestliže spojitost mezi smlouvou a profesionální nebo podnikatelskou činností dotyčné osoby je „tak malá, že se stala okrajovou“, což znamená, že v kontextu, v němž byla smlouva uzavřena, měla (z celkového hlediska) pouze zanedbatelnou úlohu¹¹.

b) Čas: statický, nebo dynamický přístup?

35. Otázka smluv „s dvojím účelem“, které mají současně oba účely (obvykle v okamžiku uzavření smlouvy), se liší od otázky, zda lze zohlednit vývoj účelu a cíle smluvního vztahu v čase. Může se povaha smlouvy změnit z výlučně soukromé na výlučně profesionální a naopak? Může v důsledku toho v průběhu času dojít ke ztrátě postavení spotřebitele?

36. Podle žalobce i německé a rakouské vlády ke ztrátě postavení spotřebitele dojít nemůže. Mají za to, že výchozím bodem je okamžik uzavření smlouvy.

37. Žalovaná se naopak dovolává „dynamického“ přístupu k pojmu „spotřebitel“ a Komise tento přístup neodmítá. Podle tohoto přístupu by se postavení spotřebitele mělo určovat v okamžiku podání žaloby.

38. Rozumím tomu, že hlediska předvídatelnosti a legitimního očekávání smluvních stran mají zásadní význam. Smluvní strany tedy musí mít možnost dovolávat se postavení druhé strany, které bylo stanoveno v době uzavření smlouvy.

39. Nicméně, abstraktně a ve výjimečných případech by neměl být „dynamický“ přístup k postavení spotřebitele zcela vyloučen. To by mohlo být potenciálně relevantní v případě, kdy by smlouva nestanovila svůj účel, nebo mohla mít různé účely a byla uzavřena na dlouhou dobu, nebo dokonce na dobu neurčitou. Je možné, že v takových případech se účel určitého smluvního plnění může změnit – nejen částečně, ale dokonce i zcela.

40. Představte si, že paní Smith podepsala smlouvu na poskytování služeb elektronických komunikací, jako je e-mailový účet. Po uzavření této smlouvy dotyčný účet využívala pouze k soukromým účelům. Později jej však začala používat ke svému podnikání. Po deseti letech užívala dané služby elektronických komunikací výlučně pro obchodní účely. Nevylučují-li původní smluvní podmínky takové použití a nedošlo-li během těchto deseti let k prodloužení, změně nebo doplnění smlouvy, může být takové užívání stále kvalifikováno jako „soukromé“ užívání?

41. Proto se domnívám, že by takové následné změny účelu smlouvy neměly být zcela vyloučeny. Může k nim docházet. Měly by však být vyhrazeny pro výjimečné situace. Nadále je však spravedlivé a správné předpokládat, že rozhodující je účel, pro který byla smlouva původně uzavřena. Jestliže a pouze tehdy, jestliže ze skutkových okolností dané věci vyplývá, že tento předpoklad již neplatí, může být postavení spotřebitele přehodnoceno.

11 – Rozsudek ze dne 20. ledna 2005, Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32, bod 39), k článkům 13 až 15 Bruselské úmluvy.

c) Dílčí závěry

42. Z výše uvedených úvah vyplývá, že ústředním prvkem, na jehož základě má být postavení spotřebitele ve smyslu článků 15 a 16 nařízení č. 44/2001 posuzováno, je povaha a účel smlouvy, na které je nárok založen. Ve složitých případech, kdy má smlouva smíšenou povahu a účel, tj. soukromý i podnikatelský, musí být posouzeno, zda lze podnikatelský „obsah“ považovat za okrajový. V takovém případě může být postavení spotřebitele zachováno. Kromě toho by nemělo být vyloučeno, že v určitých mimořádných situacích může vzhledem k neurčitému obsahu a během potenciálně dlouhé doby trvání smlouvy dojít ke změně postavení jedné ze smluvních stran.

2. Spotřebitel užívající sociální sítě

43. Uplatňování výše uvedených zásad v kontextu sociálních médií není zcela jednoduché a). Posouzení kromě toho ztěžuje i neznalost přesné povahy smluvních vztahů v původním řízení v projednávané věci b). Budu se však snažit pomoci předkládajícímu soudu tím, že uvedu možné situace, které mohou, s výhradou dalších faktických ověření, nastat c).

a) K binární volbě a smíšeným postavením

44. Platformy sociálních médií, jako je Facebook, nelze jednoduše podřadit pod do jisté míry černobílé definice uvedené v nařízení č. 44/2001. Článek 15 odst. 1 uvedeného nařízení rozlišuje mezi tím, kdo je a není spotřebitelem. Nicméně, řada případů skutečného užívání Facebooku a řada uživatelů Facebooku stojí mimo tuto binární klasifikaci.

45. Samozřejmě existují jasné případy. Na straně jedné profil adolescenta s řadou bizarních selfies a s komentáři obsahujícími více emotikonů a vykřičníků než slov. Jedná se o neobvyklý, ale určitě nikoliv podnikatelský sociální svět, ve kterém se uplatňují měřítko spočívající v počtu získaných „lajků“ od přátel na Facebooku. Na straně druhé se může jednat o nesporně komerční prezentaci velké společnosti, která sice Facebook využívá jako reklamní prostředek, avšak i přesto má překvapivý počet „přátel“ a „sledovatelů“.

46. Nicméně mezi těmito dvěma světy, z nichž jeden je nesporně soukromý a druhé zjevně podnikatelský, existuje padesát odstínů (facebookové) modré. Soukromý účet na Facebooku může být také zejména využíván k sebepropagaci s podnikatelským dopadem nebo účelem. Každý může zveřejnit své profesionální úspěchy a aktivity (kvazi-) podnikatelské povahy a sdílet je s komunitou „přátel“. Podnikatelský obsah ve formě sdílení veřejných projevů či publikací může dokonce převažovat a být sdílen s obrovskou komunitou „přátel“, „přátelům přátel“ nebo se stát zcela „veřejným“.

47. Nemusí se jednat pouze o hudebníky, fotbalisty, politiky a sociální aktivisty, ale také o akademické pracovníky a o řadu dalších profesí. Představte si všestranného profesora fyziky, který si původně otevřel účet na Facebooku, aby se s kamarády jen podělil o soukromé fotografie. Postupně však začne informovat o svém novém výzkumu. Informuje o svých nových článcích, přednáškách a dalších veřejných vystoupeních. Je také vášnivým kuchařem a fotografem, který zveřejňuje řadu receptů, spolu s obrázky pořízenými na konferenčních místech po celém světě. Některé z těchto fotografií jsou umělecké, a jsou tedy na prodej. To vše je okořeněno snímky jeho milovaných koček a vtipnými komentáři k (současné) politické situaci, přičemž tyto komentáře jsou často přebírány médii a na jejich základě je zván k projevům a rozhovorům po celé Evropě.

48. Domnívám se, že v důsledku takového užívání nezískává účet na Facebooku podnikatelský či obchodní charakter. Povaha sociální sítě, která má povzbuzovat osobní rozvoj a komunikaci, může téměř nevyhnutelně vést k situaci, kdy se propojí s profesionálním světem dané osoby. Všechny tyto dimenze jsou však jednoznačně vyjádřením dané osoby a její osobnosti. Některá z těchto použití určitým způsobem přispívají k „sebepropagaci“ a ke zlepšení profesní situace, ovšem může tomu být pouze z dlouhodobého hlediska. Nejsou zaměřena na okamžité komerční účinky.

49. Oproti tomu existují celé profese, ve kterých se stírají rozdíly mezi soukromými a profesionálními vystoupeními v internetové komunikaci, zejména na sociálních sítích. Některé způsoby užívání se jeví jako soukromé, ale jsou zcela komerční povahy. Vlivní uživatelé (influencers) působící v oblasti marketingu sociálních médií, „prosumers“ (profesionální spotřebitelé) nebo správci komunit mohou používat své osobní účty na sociálních sítích jako základní pracovní nástroj¹².

50. Řešení těchto složitých otázek je sice předmětem některých diskuzí v rámci projednávané věci, nejsem si však jist jeho nezbytností v projednávané věci. Ze skutečností uvedených předkládajícím soudem vyplývá, že žalobce v letech 2008 až 2010 užíval svůj účet na Facebooku *výlučně pro soukromé účely*. Od roku 2011 užíval rovněž stránku na Facebooku. Zdálo by se tedy, že původní a stávající užívání účtu na Facebooku je v zásadě soukromé povahy. Co je však nejasné a je třeba se tím zabývat, je přesný vztah mezi facebookovými účty a stránkami a tomu odpovídající povaha smluvního vztahu mezi žalobcem a žalovanou.

b) Facebookové účty a facebookové stránky

51. Žalobce i žalovaná byli na jednání vyzváni, aby na jednání objasnili záludnosti smluv týkajících se účtů na Facebooku a stránek na Facebooku. Obě účastnice řízení však obhajovaly neslučitelná stanoviska. Žalobce tvrdí, že pro stránku na Facebooku a pro účet na Facebooku existují dvě odlišné smlouvy, jelikož uživatel musí přijmout samostatné smluvní podmínky. Kromě toho tvrdí, že zatímco účet na Facebooku je osobní, stránky na Facebooku mohou být spravovány různými osobami. Žalobce totiž tvrdí, že opustil jím vytvořenou stránku na Facebooku a již nepatří mezi její správce. Žalovaná však tvrdí, že účet na Facebooku, jakož i stránka na Facebooku jsou součástí jediného smluvního vztahu. Stránka na Facebooku nemůže být vytvořena bez profilu na Facebooku a obě jsou neoddělitelné od původního účtu na Facebooku.

52. Je na vnitrostátním soudu, aby zjistil, zda jsou žalobce a žalovaná vázáni jednou, či několika smlouvami a zda se dotčené nároky vznesené žalobcem ohledně porušení práva na ochranu soukromí a osobních údajů týkají výlučně účtu na Facebooku nebo i stránky na Facebooku. Nicméně spis předložený Soudnímu dvoru a vyjádření předložená zúčastněnými stranami obsahují některé skutečnosti, které by mohly být v tomto ohledu předkládajícímu soudu užitečné.

53. Zprvce účet na Facebooku vzniká přijetím obecných podmínek poskytování služby Facebook. Zadruhé Facebook nabízí další služby, které jsou dostupné uživatelům, kteří již mají účet na Facebooku. Jednou z těchto služeb je možnost otevřít stránku na Facebooku pro podnikatelské, obchodní či profesní účely. Vzhledem k tomu, že účet na Facebooku je nezbytný k založení stránky na Facebooku, musí být zřejmě přijaty dodatečné smluvní podmínky. Zatřetí, jelikož účet na Facebooku v základní podobě (profil na Facebooku včetně „časové osy“ nebo „zdi“, obrázků, přátel) může být

12 – Tyto „influencery“ lze definovat jako „každodenní běžné uživatele internetu, kteří získávají relativně vysoký počet sledovatelů na svých blozích a sociálních médiích prostřednictvím textového a vizuálního vyprávění o svém osobním životě a životním stylu, sledováním jejich digitálních a fyzických prostor a tato sledování zpeněžují začleněním „advertisorials“ (reklama v redakčním obsahu) do svých blogů nebo příspěvků na sociálních médiích.“ Abidin, C., „Communicative Intimacies: Influencers and Perceived Interconnectedness“, *Ada: A Journal of Gender, New Media, and Technology*, 8. vydání, 2015, s. 29.

obecně používán pro soukromé účely, není vyloučeno jeho podnikatelské využití. Jak však tvrdí žalovaná ve svých písemných vyjádřeních, podle bodu 4.4 podmínek užívání z roku 2013 souhlasí uživatelé s tím, že nebudou využívat „osobní časovou osu primárně pro [jejich] vlastní obchodní zisk a pro tyto účely budou využívat facebookovou stránku.“

c) Možnosti

54. Z konečných zjištění předkládajícího soudu tedy mohou vyplývat dvě možné varianty. Zaprvé existovaly dvě samostatné smlouvy (jedna pro účet na Facebooku a druhá pro stránku na Facebooku). Zadruhé byla uzavřena jediná smlouva pro oba „produkty“.

55. Existovaly-li *dvě samostatné smlouvy* a dotčené nároky *vycházejí z účtu na Facebooku*, žalobcovo postavení spotřebitele by muselo být určeno výhradně s ohledem na povahu a účel smlouvy týkající se tohoto účtu. Používání stránky na Facebooku nemá vliv na posouzení postavení jako spotřebitele podle účtu na Facebooku.

56. Žalobce by tedy měl postavení spotřebitele, jestliže v rozhodném období užíval svůj *účet* na Facebooku pro soukromé účely, jak vyplývá z předkládacího rozhodnutí. Z posouzení smluvního a objektivního postavení spotřebitele vyplývá, že skutečnost, že žalobce působil jako akademický pracovník specializující se a zabývající se činností v oblasti související s jeho vlastními nároky vůči společnosti Facebook, není sama o sobě rozhodující. Znalosti, zkušenosti, občanská angažovanost nebo skutečnost, že dosáhl určité pověsti díky soudním sporům, samy o sobě nevylučují, aby daná osoba měla postavení spotřebitele.

57. Podle mého názoru by byl tento závěr stejný i v případě, že by tyto dvě smlouvy byly spojeny ve formě hlavní smlouvy (účet na Facebooku) a doplňkové smlouvy (stránka na Facebooku). V případě existence dvou samostatných smluv, i když úzce propojených, nemůže povaha akcesorického smluvního vztahu změnit povahu hlavní smlouvy¹³.

58. Pokud by existovala pouze *jediná smlouva* zahrnující účet na Facebooku a stránku na Facebooku, pak by bylo relevantní kritérium stanovené ve věci Gruber. Podle tohoto kritéria by vnitrostátní soud musel přezkoumat, do jaké míry může být podnikatelský obsah považován za *okrajový*.

59. Ohledně rozsudku ve věci Gruber je však třeba zdůraznit dva další body. Zaprvé mám za to, že předmětem rozsudku Gruber jsou činnosti s bezprostředním obchodním cílem a dopadem ve smyslu strukturované a ziskové činnosti, která je jejich hlavním účelem, přičemž podle tohoto rozsudku by takové činnosti měly v rámci jedné smlouvy zůstat okrajovými. Zadruhé v případě, že povaha a cíl smlouvy nevyplývají z jejího znění, a na základě zjištěných skutečností by došlo k nesporné změně způsobu, jakým žalobce takovou jedinou smlouvu využíval, je třeba posoudit potenciální dynamiku smluvního vztahu.

60. Oba typy posouzení ovšem vyžadují určitou flexibilitu ve specifickém kontextu sociálních médií¹⁴, kdy řada využití týkajících se profesní pověsti a postavení představují rozšíření osobností uživatele. Nemají-li přímý a bezprostřední obchodní dopad, jedná se o případy soukromého využití.

13 – Obdobně viz rozsudek ze dne 3. září 2015, Costea (C-110/14, EU:C:2015:538, bod 29).

14 – Výše, body 44 až 50.

d) Dílčí závěry

61. S ohledem na výše uvedené, a s výhradou ověření vnitrostátním soudem, může být žalobce považován za spotřebitele, pokud jde o *jeho vlastní nároky* vyplývající ze soukromého užívání jeho *vlastního účtu* na Facebooku.

62. Navrhuji proto Soudnímu dvoru, aby na první otázku odpověděl tak, že „čl. 15 odst. 1 nařízení č. 44/2001 má být vykládán v tom smyslu, že vykonávání činností, jako je vydavatelská a přednášková činnost, provozování internetových stránek nebo získávání finančních prostředků za účelem vymáhání nároků, neznamená v případě nároků týkajících se vlastního účtu na Facebooku užívaného pro soukromé účely ztrátu postavení jako spotřebitel.“

B. Ke druhé otázce: příslušnost ve věcech postoupených nároků

63. Prostřednictvím druhé otázky se předkládající soud Soudního dvora táže, zda se spotřebitel může dovolávat zvláštní příslušnosti pro spotřebitele podle čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001, pokud jde nejen o jeho vlastní nároky, ale také o *nároky*, které mu *postoupili* jiní spotřebitelé s bydlištěm v téměř členském státě, v jiných členských státech a ve třetích zemích. Předkládající soud se zejména táže na tuto možnost v případě, kdy nároky postoupené žalobci vyplývají ze spotřebitelského smluvního vztahu zahrnujícího téhož žalovaného a tentýž právní rámec.

64. Žalobce a rakouská, německá a portugalská vláda tvrdí, že M. Schrems se může dovolávat své příslušnosti pro spotřebitele ohledně svých nároků, *jakož i ohledně všech* nároků, které mu postoupili jiní spotřebitelé (bez ohledu na místo bydliště těchto postupitelů).

65. Žalovaná zastává opačný názor: příslušnost pro spotřebitele se nevztahuje na postoupené nároky. Pouze strana smluvního vztahu se může dovolávat zvláštní příslušnosti stanovené v čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001. I kdyby bylo uznáno, že žalobce je spotřebitelem, nemá toto postavení v případě postoupených nároků.

66. Komise s žalovanou souhlasí v tom, že žalobce nemůže uplatnit u soudu v místě svého bydliště nároky, které mu byly postoupeny spotřebiteli, kteří mají bydliště v jiných členských státech či ve třetích zemích. Má však za to, že zvláštní příslušnost stanovenou v čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 lze uplatnit v případě nároků postoupených jinými rakouskými spotřebiteli, i když mají bydliště na jiném místě Rakouska.

67. Přiznávám, že neznám způsob, jakým by žalobcem navrhovaný výklad čl. 16 odst. 1 nařízení 44/2001 mohl být uveden do souladu se zněním a logikou tohoto ustanovení. Žalobce ve své argumentaci uvádí řadu zajímavých návrhů ohledně potřeby kolektivní žaloby na ochranu spotřebitelů v Evropské unii. Mám však za to, že ačkoliv na politické úrovni mohou být tyto argumenty silné, většina z nich je z oblasti úvah o právní úpravě *de lege ferenda* a ve stávající právní úpravě nenachází oporu.

68. Úvodem nabídnu stručné, avšak v kontextu projednávané věci zcela nezbytné, úvahy týkající se původního řízení a rozsahu druhé předběžné otázky položené Soudnímu dvoru (pododdíl 1). Poté navrhu posouzení dané otázky na základě jazykového, systematického a teleologického výkladu daného ustanovení (pododdíl 2) a na závěr se budu zabývat obecnou zásadní argumentací žalobce (pododdíl 3).

1. Úvodní poznámky

a) Skupinové žaloby podle rakouské právní úpravy

69. Chápání toho, co splňuje podmínky skupinové žaloby, se samozřejmě může lišit v závislosti na konkrétní přijaté definici. Nicméně musím přiznat, že při bližším posouzení znění a fungování vnitrostátního ustanovení, které je v projednávané věci relevantní, tj. § 227 ZPO, nemohu toto ustanovení považovat za nástroj „skupinové žaloby“, zcela jistě pokud jde o pravidla týkající se *místní příslušnosti*¹⁵.

70. V řadě vyjádření předložených Soudnímu dvoru bylo upřesněno, že § 227 odst. 1 ZPO umožňuje, aby různé nároky jednoho žalobce vůči témuž žalovanému byly projednány společně v rámci jednoho řízení, jsou-li splněny dvě podmínky. První podmínkou je, že soud, jemuž byla věc předložena, je příslušný pro každý jednotlivý nárok, včetně místní příslušnosti. Druhou podmínkou je, že každý z nároků lze uplatnit ve stejném druhu řízení.

71. Uplatňování tohoto ustanovení v praxi lze demonstrovat na základě skutkových okolností věci, kterou vnímám jako klíčové rozhodnutí Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud) v dané otázce¹⁶. V uvedené věci postoupilo 684 spotřebitelů, kteří tvrdili, že úrokové sazby z jejich spotřebitelských úvěrů byly v rozporu s platnými právními předpisy, své nároky vůči dotčené bance na právnickou osobu, Bundeskammer für Arbeiter und Angestellte (Spolková komora pro pracovní záležitosti, Rakousko). Při rozhodování o právních otázkách v rámci řízení o kasačním opravném prostředku Nejvyšší soud potvrdil, že uvedené nároky lze spojit v rámci jednoho řízení. Rozsudek se nicméně týkal výlučně otázky věcné příslušnosti. Uvedený soud jasně uvedl, že místní příslušnost rakouského soudu, jemuž byla věc předložena, nebyla nikdy zpochybněna¹⁷.

72. Z toho vyplývá, že jsou-li splněny podmínky uvedené v § 227 odst. 1 ZPO, může se stát do určité míry flexibilní otázka týkající se příslušnosti *ratione materiae*, nikoliv *ratione loci*, jak naznačuje § 227 odst. 2 ZPO.

73. Stručně řečeno, mám za to, že podle vnitrostátního práva nepředstavuje § 227 ZPO dostatečný právní základ pro změny mezinárodní soudní příslušnosti nebo založení nové příslušnosti pro spotřebitele-postupníky.

15 – Bylo uvedeno, že přestože toto ustanovení nebylo přijato s úmyslem vytvořit systém kolektivní ochrany práv, v praxi sloužilo jako užitečný nástroj k rozvoji *sui generis* mechanismu kolektivní ochrany práv prostřednictvím postoupení podobných nároků většího počtu osob na třetí osobu, která tyto nároky sloučí a prosazuje v jediném řízení. Obvykle je tento systém sice uplatňován prostřednictvím postoupení spotřebitelským organizacím, nároky však mohou být postoupeny také jednotlivcům. Dále viz např. Micklitz, H.-W., a Purnhagen, K. P., *Evaluation of the effectiveness and efficiency of collective redress mechanism in the European Union* – Spolkový věstník zákonů, 2008 a Steindl, B. H., „Class Action and Collective Action in Arbitration and Litigation – Europe and Austria“, *NYSBA International Section Seasonal Meeting 2014, Rebuilding the Transatlantic Marketplace: Austria and Central Europe as Catalysts for Entrepreneurship and Innovation*. <http://www.nysba.org>.

16 – OGH ze dne 12. 7. 2005, 4 Ob 116/05w.

17 – OGH ze dne 12. 7. 2005, 4 Ob 116/05w, bod 1 (s. 3 až 5). Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud) rovněž doplnil, že spojení nároků různých osob jejich postoupením („Inkassoession“) na žalobce podle § 227 ZPO je přípustné pouze v případě, že dané nároky mají podobný právní základ a otázky, na které je třeba odpovědět, se v podstatě vztahují k týmž otázkám skutkové či právní povahy, jež se týkají hlavní otázky nebo zcela relevantní předběžné otázky společné pro všechny nároky.

b) Pojetí projednávaného případu

74. Je třeba zdůraznit další skutečnost. Věc projednávaná předkládajícím soudem je chápána jako *postoupení nároku* vyplývajícího ze smlouvy: žalobci bylo postoupeno několik nároků majících stejný obsah jako jeho vlastní nároky vůči žalované. Ve vztahu k těmto ostatním uživatelům Facebooku se tudíž jedná o právní nástupnictví pouze v rozsahu konkrétních postoupených nároků. Nicméně smlouvy mezi těmito uživateli a žalovanou zůstávají i nadále v platnosti, pokud jde o všechny ostatní záležitosti mezi původními smluvními stranami. Z procesního hlediska je žalobce (jež je postupníkem) jedinou žalující stranou v původním řízení.

75. V tomto kontextu se žalobce *pouze* na základě čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 v podstatě zasazuje o vytvoření další roviny zvláštní soudní příslušnosti. Netvrdí, že by původní „zvláštní příslušnost „pro spotřebitele“ vztahující se na postupitele nebyla zachována, což znamená, že původní postupitelé mohou potenciálně nadále žalovat žalovanou s ohledem na ostatní nepostoupené smluvní nároky, a to v místě jejich bydliště. Žalobce ve skutečnosti tvrdí, že lze zvláštní příslušnost v případě spotřebitelských smluv podle čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 použít znovu k vytvoření další zvláštní soudní příslušnosti, tentokrát pro postupníka a postoupené nároky.

76. Ve světle výše uvedeného je poněkud překvapivé, že se žalobce na podporu svého tvrzení dovolává zásady efektivity a rovnocennosti, pokud jde o výše uvedený rakouský mechanismus. Tyto dvě zásady omezují procesní autonomii členských států. Nevím, jakým způsobem by tyto zásady mohly být v projednávané věci v souvislosti se založením soudní příslušnosti relevantní. To platí tím spíše, že vnitrostátní právo neupravuje založení mezinárodní soudní příslušnosti, jak prosazuje žalobce.

2. Výklad stávající právní úpravy

77. S ohledem na obě úvodní poznámky uvedené v předcházejícím oddíle je zřejmé, že věc týkající se žalobce závisí výlučně na výkladu čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001. Může toto ustanovení samo o sobě stanovit nové, zvláštní, kritérium soudní příslušnosti pro dalšího spotřebitele, který nebyl stranou dotčené původní spotřebitelské smlouvy?

a) Znění

78. Žalobce tvrdí, že spotřebitel, který podává žalobu, nemusí být nutně spotřebitelem, který je stranou spotřebitelské smlouvy. Žalobce a německá vláda tvrdí, že čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 odkazuje na „neurčitýho spotřebitele“ jako na osobu, která může uplatnit nárok, nikoliv na „konkrétního spotřebitele“. Žalobce tvrdí, že požadavek totožnosti smluvních stran a účastníků řízení by představoval nepsanou podmínku použití čl. 16 odst. 1 *contra legem*, nepřípustnou podle nařízení.

79. Tento argument není přesvědčivý. V člancích 15 a 16 nařízení č. 44/2001 je jasně kladen důraz na význam totožnosti stran konkrétního smluvního vztahu při rozhodování o použitelnosti těchto ustanovení.

80. Zprvce vyvozovat takové významné závěry z pouhého použití neurčitého členu na začátku věty považuji za poněkud umělé. Tato konstrukce dostává trhliny při zkoumání ostatních jazykových verzí, například slovanských jazyků, které nepoužívají (ne)určité členy, a k takovému rozlišování v nich tudíž nedochází. Především však i v jazycích, které členy používají a toto rozlišování uplatňují, by bylo zcela logické, že jelikož se výraz „spotřebitel“ ve větě vyskytuje poprvé, týká se první odkaz „neurčitýho“ spotřebitele (neurčitý člen), kdežto druhý odkaz na téhož spotřebitele ve stejné větě se týká již „konkrétního“ spotřebitele.

81. Zadruhé čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 je formulován jednoznačně: „spotřebitel může podat žalobu *proti smluvnímu partnerovi*“¹⁸. Stejně tak čl. 16 odst. 2 nařízení č. 44/2001 stanoví, že „*smluvní partner* může podat žalobu proti spotřebiteli pouze u soudů členského státu, na jehož území má spotřebitel bydliště“¹⁹.

82. Znění těchto ustanovení jasně odkazuje na smluvního partnera. Z toho vyplývá, že zvláštní příslušnost je vždy omezena na konkrétní a specifické smluvní strany. V důsledku toho by oddělení smluvních partnerů od smlouvy bylo v rozporu s přirozeným výkladem těchto ustanovení. Zcela tedy souhlasím s generálním advokátem G. Darmonem v tom, že z výrazů „spotřebitel může podat žalobu“ a „může být podána žaloba proti spotřebiteli“ vyplývá, že ochrana se poskytuje „*expressis verbis*, pouze pokud je spotřebitel sám v řízení *žalobcem nebo žalovaným*“²⁰.

b) Kontext

83. Existují další tři systémové argumenty, které odporují návrhu žalobce na oddělení účastníků řízení od stran smluvního vztahu.

84. Zaprvé zcela logicky je třeba článek 16 vykládat ve spojení s článkem 15 nařízení č. 44/2001. Článek 15 vymezuje oblast působnosti oddílu 4, který upravuje příslušnost ve věcech spotřebitelských smluv. Soudní dvůr konstatoval, že „čl. 15 odst. 1 nařízení č. 44/2001 se použije za předpokladu, že jsou splněny tři podmínky: zaprvé *některá ze smluvních stran má postavení spotřebitele*, který jedná v rámci, o němž lze mít za to, že nespadá do jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, zadruhé *smlouva mezi takovýmto spotřebitelem a profesionálem či podnikatelem* byla skutečně uzavřena a zatřetí spadá takováto smlouva do některé z kategorií uvedených v odst. 1 písm. a) až c) uvedeného článku 15.“²¹

85. Výklad, podle kterého článek 16 nařízení č. 44/2001 zahrnuje nároky uplatňované spotřebitelem na základě spotřebitelských smluv uzavřených *jinými* spotřebiteli, by přerušil logickou vazbu mezi články 15 a 16 nařízení č. 44/2001. Rozšiřoval by působnost zvláštního kritéria příslušnosti nad rámec případů výslovně stanovených těmito ustanoveními.

86. Jak bylo s ohledem na první předběžnou otázku zkoumáno v bodech 28 až 34 tohoto stanoviska, a jak připustil žalobce, zvláštní kritérium soudní příslušnosti pro spotřebitele má za cíl chránit osobu v postavení spotřebitele, pokud jde o konkrétní smlouvu. Bylo by proto poněkud nelogické, kdyby bylo možné tuto úzkou spojitost mezi postavením spotřebitele a danou smlouvou oslabit tím, že by zvláštní příslušnost pro spotřebitele byla přiznána na základě nároku vyplývajícího ze smlouvy uzavřené jinou osobou.

87. Zadruhé na rozdíl od čl. 5 odst. 1 nařízení č. 44/2001, který odkazuje na situaci, kdy „předmět sporu tvoří smlouva“, aniž doplňuje další upřesnění týkající se totožnosti smluvních stran, které se ho mohou dovolávat, je čl. 16 odst. 1 uvedeného nařízení mnohem konkrétnější a omezenější. Uvedené ustanovení výslovně uvádí spotřebitele a smluvního partnera. Výklad čl. 5 odst. 1 skutečně poskytuje

18 – Kurzivou zvýrazněno autorem tohoto stanoviska

19 – Kurzivou zvýraznil autor stanoviska. Lze dodat, že by bylo zajímavé vědět, jaký by měl uvedený návrh žalobce význam pro výklad čl. 16 odst. 2 nařízení, na jehož začátku je v jeho anglickém znění také neurčitý člen, ale upravuje opačnou situaci než čl. 16 odst. 1: „Proceedings may be brought against *a consumer* by the other party to the contract only in the courts of the Member State in which the consumer is domiciled.“ V jiných jazykových zněních jsou však patrně použity učité členy. To potvrzuje, že nelze vyvodit zásadní závěr z použití určitého či neurčitého členu v daném kontextu.

20 – Zvýrazněno v samotném znění stanoviska. Stanovisko generálního advokáta G. Darmona ve věci Shearson Lehman Hutton (C-89/91, nezveřejněné, EU:C:1992:410, bod 26 a poznámka pod čarou 9), týkající se článku 14 Bruselské úmluvy.

21 – Např. rozsudky ze dne 14. března 2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165 bod 30) a ze dne 28. ledna 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, bod 23). Kurzivou zvýraznil autor stanoviska.

větší prostor a flexibilitu, pokud jde o totožnost žalobce, za předpokladu, že závazek byl svobodně přijat²². Ve zvláštních případech je tak možné, aby třetí strana, která nebyla původní smluvní stranou, vymáhala povinnosti vyplývající ze smlouvy. Avšak zcela odlišné a užší znění čl. 16 odst. 1 takovýto výklad nepřipouští.

88. Zatřetí příslušnost pro spotřebitele stanovená v člancích 15 a 16 nařízení č. 44/2001 je výjimkou nejen z obecného pravidla pro určení soudní příslušnosti stanoveného v čl. 2 odst. 1 tohoto nařízení (který stanoví příslušnost soudů členského státu, na jehož území má žalovaný bydliště), ale i ze zvláštního pravidla příslušnosti v případě smluv stanoveného v čl. 5 odst. 1 tohoto nařízení (podle kterého je příslušným soud místa plnění závazku, o nějž se nárok opírá). Články 15 a 16 nařízení č. 44/2001 by tudíž neměly být vykládány tak, že rozšiřují výsadu *fora actoris* nad rámec případů pro které byly výslovně stanoveny²³.

c) Účel

89. Hlavní argumenty žalobce vycházejí z teleologické argumentace. Lze je rozdělit do tří okruhů.

90. Zaprvé žalobce tvrdí, že postupitel a postupník jsou spotřebitelé a z tohoto důvodu jsou oba hodni ochrany. Cíl dotčeného ustanovení, tj. ochrana zranitelné strany, by bránil výkladu, podle kterého by smluvní strany měly být totožné se stranami sporu.

91. Zadruhé žalobce ohledně cíle předvídatelnosti příslušného soudu, který je obecně sledován nařízením č. 44/2001, tvrdí, že žalovaná nemá legitimní očekávání ohledně existence konkrétního příslušného soudu. Jistota soudní příslušnosti pro spotřebitele není neomezená, neboť spotřebitel může vždy změnit své bydliště. Nezáleží proto na tom, zda se soudní příslušnost změní z důvodu změny bydliště či z důvodu převodu práv prostřednictvím postoupení. Kromě toho zaměřuje společnost Facebook svou činnost (ve smyslu čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení č. 44/2001) na celý svět, včetně Rakouska. Žalovaná tak mohla předvídat, že před rakouskými soudy budou uplatněny nároky.

92. Zatřetí žalobce navrhuje, že článek 16 nařízení č. 44/2001 by měl být vykládán tak, že umožňuje existenci soudní příslušnosti pro spotřebitele-postupníka pro postoupené nároky za účelem posílení kolektivní ochrany práv z důvodů souvisejících se zranitelností spotřebitelů, účinnou soudní ochranou a s cílem zabránit několika souběžným řízením.

93. Argumenty týkající se cíle, kterým je ochrana spotřebitele jako slabší strany 1), a argumenty týkající se předvídatelnosti příslušného soudu a zabránění souběžným řízením 2), jsou argumenty, které považuji za relevantní ve vztahu k nařízení č. 44/2001 ve stávajícím znění. Ve zbytku tohoto oddílu se tedy budu zabývat každým z nich, a až poté se vyjádřím k otázce místní příslušnosti 3).

1) Cíl spočívající v „ochraně slabší strany“

94. Žalobce tvrdí, že jeho názor na správný výklad čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 nachází oporu v judikatuře Soudního dvora, podle které je rozhodujícím prvkem pro uplatňování zvláštní soudní příslušnosti pro spotřebitele abstraktní způsobilost být chráněn²⁴.

22 – Pokud jde o čl. 5 odst. 1 Bruselské úmluvy: viz např. rozsudek ze dne 5. února 2004, Frahuil (C-265/02, EU:C:2004:77, bod 24 a citovaná judikatura). Pokud jde o čl. 5 odst. 1 písm. a) nařízení č. 44/2001, viz rozsudek ze dne 14. března 2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, bod 46); ze dne 28. ledna 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, bod 39); a rozsudek ze dne 21. dubna 2016, Austro-Mechana (C-572/14, EU:C:2016:286, bod 36). [rovněž viz mé stanovisko ze dne 19. října 2017 Flightright a další (spojené věci C-274/16, C-447/16 a C-448/16, EU:C:2017:787, body 53 až 55).

23 – V tomto smyslu viz např. rozsudek ze dne 14. března 2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, bod 26 a citovaná judikatura).

24 – Žalobce se konkrétně dovolává čtyř rozhodnutí Soudního dvora: rozsudků ze dne 19. ledna 1993 Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15); ze dne 1. října 2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555); ze dne 15. ledna 2004, Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21) a ze dne 17. září 2009, Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009: 61).

95. V obecné rovině mohou pouze souhlasit s tím, že při výkladu ustanovení týkajících se zvláštní soudní příslušnosti pro spotřebitele uvedených v nařízení č. 44/2001 Soudní dvůr důsledně klade zásadní význam na cíl ochrany spotřebitelů jako slabších stran. Nicméně v rovině konkrétních právních tvrzení nemohou souhlasit s tím, jak je judikatura žalobcem prezentována.

96. Zprvce Soudní dvůr již měl příležitost přezkoumat, zda se *forum actoris* spotřebitelů vztahuje na postupníky nároků těch spotřebitelů, kteří sami nejsou smluvní stranou. Soudní dvůr v rozsudcích Henkel a Shearson Lehman Hutton shledal, že zvláštní soudní příslušnost pro spotřebitele *není použitelná* na právnické osoby, které jednájí jako postupníci nároků spotřebitele. K tomuto závěru však Soudní dvůr dospěl nejen proto, že tyto právnické osoby (soukromá společnost a sdružení spotřebitelů) nejsou „slabšími stranami“, jak tvrdí žalobce, ale také proto, že tyto osoby samy nejsou smluvními stranami, jak v obou rozhodnutích jasně uvedl²⁵.

97. Zadruhé se podle žalobce judikatura Soudního dvora opírá o abstraktní potřebu ochrany spotřebitele jako o rozhodující prvek při určování příslušného soudu, a to bez ohledu na to, zda se jedná o postoupené nároky. V této souvislosti rakouská vláda a žalobce uvádějí rozsudek ve věci Vorarlberger Gebietskrankenkasse, ve kterém Soudní dvůr konstatoval, že vůči institucím sociálního pojištění „zákonný postupník nároků bezprostředně poškozeného, který může být sám považován za slabší stranu, musí mít možnost využít zvláštních pravidel pro určení soudní příslušnosti definovaných uvedenými ustanoveními. Tak tomu je zejména [...] v případě dědiců oběti dopravní nehody“²⁶.

98. Vzhledem k tomu, že odkaz na uvedený rozsudek může být stále relevantní, není ve světle nedávného rozsudku Soudního dvora ve věci MMA IARD²⁷, který výrazně diferencoval přístup přijatý v rozsudku Vorarlberger Gebietskrankenkasse, uplatnění analogie s projednávanou věcí vhodná, a to ze dvou důvodů. Zprvce zvláštní oddíl, který se týká příslušnosti ve věcech pojištění, je odlišně koncipován a je sám o sobě mnohem širší²⁸. Zadruhé, což je ještě důležitější, předmětem věci Vorarlberger Gebietskrankenkasse byla žádost, aby *již existující* zvláštní soudní příslušnosti byla zachována a byl umožněn její přechod na třetí stranu. Ovšem žalobce ve skutečnosti žádá o *založení nové* zvláštní soudní příslušnosti pro postupníka nebo nabyvatele nároků v případě, kdy tyto nároky byly postoupeny výhradně pro účely soudního sporu.

2) Předvídatelnost a zabránění souběžným řízením

99. Žalobce, jakož i německá a rakouská vláda zdůraznili, že uplatňování zvláštní soudní příslušnosti pro spotřebitele-postupníka v případě všech postoupených nároků (které byly postoupeny spotřebiteli bydlícími ve stejných členských státech, v jiných členských státech nebo ve třetích zemích) neohrožuje cíle právní jistoty a předvídatelnosti. Zprvce jistota týkající se soudní příslušnosti je v každém případě omezena, neboť spotřebitel může kdykoliv změnit své bydliště. Zadruhé společnost Facebook zaměřuje svou činnost (ve smyslu čl. 15 odst. 1 písm. c) nařízení č. 44/2001) do celého světa, včetně Rakouska. Pro tuto společnost tak bylo předvídatelné, že nároky budou uplatňovány před rakouskými soudy. Zatřetí „koncentrace“ nároků by dokonce představovala výhodu pro žalovanou, která by nemusela čelit různým žalobám v různých členských státech. Kromě toho, žalobce uvádí, že nežádá o uznání nové soudní příslušnosti, na kterou by již neměl nárok, neboť se na něj vztahuje soudní příslušnost pro spotřebitele, a to v případě jeho vlastních nároků.

25 – Rozsudky ze dne 19. ledna 1993, Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15, bod 23) a ze dne 1. října 2002, Henkel (C-167/00, EU:C:2002:555, body 33 a 38).

26 – Rozsudek ze dne 17. září 2009 (C-347/08, EU:C:2009:561, bod 44).

27 – Rozsudek ze dne 20. července 2017 (C-340/16, EU:C:2017:576).

28 – Věc se týkala zvláštního kritéria soudní příslušnosti ve vztahu k poškozené osobě ve smyslu čl. 11 odst. 2 nařízení č. 44/2001. Účelem tohoto ustanovení je doplnit osoby, kterým vznikla újma, do seznamu žalobců obsaženého v čl. 9 odst. 1 písm. b) tohoto nařízení [...], „aniž je okruh těchto osob omezen na osoby, kterým vznikla újma bezprostředně“. Pojem „osoby, kterým vznikla újma“ je tedy vhodný k tomu, aby se vztahoval na postupníky, kteří mohou být považováni za poškozené. Soudní dvůr navíc potvrdil, že pojetí pojmu „slabší strana“ je širší ve věci pojištění než ve věcech smluv uzavřených spotřebiteli nebo ve věcech individuálních pracovních smluv – viz rozsudek ze dne 20. července 2017, MMA IARD (C-340/16, EU:C:2017:576, body 32 a 33).

100. Nesporně platí, že podle bodu 11 odůvodnění nařízení č. 44/2001 musí být pravidla pro určení příslušnosti vysoce předvídatelná. Kromě toho, bod 15 odůvodnění stanoví, že „v zájmu harmonického výkonu spravedlnosti je nezbytné minimalizovat možnost souběžných řízení a zajistit, aby ve dvou členských státech nebyla vydána vzájemně si odporující rozhodnutí“.

101. Musím připustit, že dle mého chápání se požadavek na předvídatelnost příslušnosti zakotvený v nařízení č. 44/2001 uplatňuje primárně v kontextu konkrétních právních vztahů. V podstatě pak vyvstává otázka: jsem-li účastníkem takového a takového právního vztahu, jaká bude mezinárodní soudní příslušnost?

102. Žalobce obhazuje výklad institutu „předvídatelnosti“, který je zřejmě založen na odlišném přístupu. Opakuje vlastně tutéž logiku, která již byla z významového hlediska prezentována a která naznačuje, že i pokud jde o předvídatelnost, nachází-li se v některé z jurisdikcí daného podnikatele „spotřebitel“, měl by být tento podnikatel schopen rozumně předpokládat, že by mohl být žalován „jakýmkoli spotřebitelem“ či vlastně „všemi jeho spotřebiteli“ před soudy tohoto státu.

103. S tím nesouhlasím. Nicméně, i kdybychom souhlasili s přístupem navrhovaným žadatelem, *quod non*, řada problémů přetrvává.

104. Zaprvé, jak tvrdí žalovaná, existují významné důvody právní jistoty, jako je riziko výběru výhodnějšího soudu (*forum shoppingu*).

105. Je pravda, že místo bydliště spotřebitele nemusí být pořád stejné. Stejně jako se může měnit právní úprava členského státu, v němž má žalovaný bydliště²⁹. To však neznamená, že předvídatelnost a právní jistota nemají vůbec žádný význam. Řešení navržené žalobcem by umožnilo spojovat nároky a v případě hromadných žalob vybrat výhodnější soudy tak, že postoupí všechny nároky spotřebiteli se sídlem ve vybrané jurisdikci. Jak tvrdí žalovaná, takové řešení by mohlo vést k neomezenému cílenému postupování nároků spotřebitelům v jakékoli jurisdikci s příznivější judikaturou, s nižšími náklady nebo velkorysejší právní pomocí, což by mohlo vést k přetížení některých soudů³⁰.

106. Zadruhé vytvoření nové příslušnosti pro spotřebitele-postupníky v případě pohledávek postoupených jinými spotřebiteli může vést k roztržtosti a násobení příslušných soudů. Na straně jedné nevstupuje postupník do smluvního postavení postupitele. Postavení spotřebitele nebo hmotná práva spojená se smlouvou nelze postoupit. Postoupené nároky jsou speciálně odděleny od smlouvy, a to zvláště pro účel soudního řízení. Soudní příslušnost pro spotřebitele – původního postupitele – by přetrvávala s ohledem na ostatní smluvní nároky, což by vedlo k možnému roztržtění nároků vyplývajících z jedné smlouvy. Na straně druhé by bylo samozřejmě možné, aby postupitel postoupil různé nároky vyplývající z jeho spotřebitelské smlouvy různým postupníkům. Pokud by byl každý z těchto postupníků spotřebitelem, mohla by souběžně vzniknout řada zvláštních soudních příslušností.

107. Tyto obavy se stávají mnohem silnějšími v případě nároků postoupených spotřebiteli, kteří mají bydliště ve třetích zemích³¹. Možnost vznést před soudem příslušným pro spotřebitele-postupníky nároky vyplývající ze smluv uzavřených se spotřebiteli s bydlištěm ve třetích zemích není zcela v souladu se zněním nařízení č. 44/2001. Soudní dvůr sice konstatoval, že nařízení č. 44/2001 se použije bez ohledu na to, zda má žalobce bydliště ve třetí zemi³². Nicméně čl. 15 odst. 1 písm. c), který je v projednávané věci relevantní, vyžaduje, aby „smlouva byla uzavřena s osobou, která

29 – V tomto smyslu viz rozsudek ze dne 17. listopadu 2011, Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745, bod 42).

30 – Tato možnost by navíc mohla být docela zajímavá pro řadu sběratelů pohledávek, kteří tak mohou provádět změny ve své podnikové struktuře (s nároky, které nebyly postoupeny právnické osobě, ale fyzické osobě, jinému spotřebiteli).

31 – Zcela stranou je ponechána otázka týkající se rozhodného práva v případě smluv uzavřených uživateli z třetích zemí, která by v souvislosti s otázkami týkajícími se soudní příslušnosti neměla být rozhodující (ale mohla by mít význam pro otázku řádného výkonu spravedlnosti).

32 – Viz, v rámci Bruselské úmluvy, rozsudek ze dne 13. července 2000, Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, bod 57).

provozuje profesionální nebo podnikatelské činnosti v členském státě, na jehož území má spotřebitel bydliště, nebo pokud se jakýmkoli způsobem taková činnost na tento členský stát nebo na několik členských států včetně tohoto členského státu zaměřuje, a smlouva spadá do rozsahu těchto činností.“ Proto i když článek 16 odkazuje pouze na „bydliště spotřebitele“, z předchozích poznámek jasné vyplývá, že by se toto „bydliště“ mělo nacházet v členském státě.

108. Konečně se žalobce dovolává rozsudku ve věci CDC Hydrogen Peroxide³³ s tím, že Soudní dvůr výslovně uznal, že kolektivní žaloba nevylučuje použití zvláštního oddílu upravujícího příslušnost v nařízení č. 44/2001.

109. V uvedené věci však Soudní dvůr ohledně čl. 5 odst. 3 nařízení č. 44/2001 výslovně konstatoval, že „postoupení pohledávek původním věřitelem nemůže mít samo o sobě vliv na určení příslušného soudu“³⁴. V důsledku toho Soudní dvůr dospěl k závěru, že požadavek na uplatnění uvedeného kritéria určení soudní příslušnosti (určení místa škodné události) „musí být zkoumáno pro každou pohledávku na náhradu škody bez ohledu na její postoupení či sloučení“³⁵.

110. Stručně řečeno, tvrzení předložená žalobcem v projednávané věci nacházejí minimální oporu v judikatuře. Zásadní rozdíl je v tom, že to, co žalobce skutečně žádá, není převedení zvláštní soudní příslušnosti, ale založení nové soudní příslušnosti pro jiného spotřebitele, který nebyl stranou původní smlouvy.

111. Tento postoj je v rozporu se základní logikou pravidla o postoupení a nástupnictví. Judikatura, které se žalobce dovolává, se zabývala otázkou, zda může být zvláštní příslušnost (pro spotřebitele) zachována či zda zanikne. Ovšem tvrzení, že má být vytvořena nová zvláštní příslušnost pro postupníka, jde nesporně zcela nad rámec této diskuze.

112. Kromě toho otázka postoupení a nástupnictví týkající se nároků představuje v kontextu nařízení č. 44/2001 průřezovou otázku zahrnující řadu různých kritérií pro určení soudní příslušnosti. Jakékoli řešení přijaté Soudním dvorem v souvislosti s pravidly o postoupení pohledávek podle čl. 16 odst. 1 by samozřejmě mělo dopad na celé nařízení.

3) Dílčí závěry (a dovětek týkající se místní příslušnosti)

113. Z těchto důvodů se domnívám, že čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 nemůže být vykládán tak, že zakládá novou zvláštní soudní příslušnost pro spotřebitele v případě nároků týkajících se stejné věci, které mu byly postoupeny jinými spotřebiteli s bydlištěm v jiném členském státě či ve třetí zemi.

114. Předkládající soud však položil svou druhou otázku rovněž ve vztahu ke třetí kategorii postoupených nároků: těch, které byly postoupeny spotřebiteli, jejichž místo bydliště se nachází ve stejném členském státě. Jak uvedl předkládající soud, některé z nároků byly postoupeny jinými spotřebiteli bydlicími v Rakousku. Kromě toho znění čl. 16 odst. 1 odkazuje na *místní* příslušnost: „soud *místa*, kde má bydliště spotřebitel“. Na rozdíl od Bruselské úmluvy tak čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 určuje nejen mezinárodní soudní příslušnost, ale i příslušnost vnitrostátních soudů, a to s cílem poskytnout spotřebitelům širší ochranu.

33 – Rozsudek ze dne 21. května 2015 (C-352/13, EU:C:2015:335).

34 – Rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, bod 35). Obdobně viz rozsudek ze dne 18. července 2013, ÓFAB (C-147/12, EU:C:2013:490, bod 58).

35 – Rozsudek ze dne 21. května 2015, CDC Hydrogen Peroxide (C-352/13, EU:C:2015:335, bod 36).

115. Komise ve svých vyjádřeních sdílí obavy týkající se právní jistoty a předvídatelnosti příslušného soudu, pokud jde o nároky postoupené spotřebiteli s bydlištěm v třetích zemích a v jiných členských státech. Přesto však připouští možnost uplatnit soudní příslušnost podle bydliště spotřebitele-postupníka, a to za předpokladu, že postupitel a postupník jsou spotřebiteli, dané nároky jsou totožné a oba si mohou zvolit příslušný soud *ve stejném* členském státě. Komise vysvětluje, že toto řešení, i když je zdánlivě v rozporu se zněním čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001, představuje vhodnější způsob, jak dosáhnout cíle ustanovení týkajících se zvláštní soudní příslušnosti pro spotřebitele.

116. Podle mého názoru lze těžko souhlasit s důvodem, proč by se pouze na základě nařízení č. 44/2001 mělo dospět k jinému závěru v případě nároků, které byly postoupeny spotřebiteli, jejichž místo bydliště se nachází ve stejném členském státě jako místo bydliště spotřebitele-postupníka, a to s ohledem na znění čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001, který za příslušné soudy označuje soudy „místa, kde má bydliště spotřebitel“. Vzhledem k neexistenci jiných přesvědčivých argumentů, měl by stejný závěr vycházející z čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 platit pro všechny tři kategorie uvedené ve druhé otázce předkládajícího soudu (nároky postoupené spotřebiteli s bydlištěm v různých členských státech, ve třetích zemích a v jednom členském státě).

117. Skutečnost, že čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 *nezakládá* novou zvláštní soudní příslušnost, však podle mého názoru neznamená, že by to tento článek *bránil* tomu, aby tak interně stanovilo vnitrostátní právo. Z logiky ustanovení čl. 16 odst. 1 o místní příslušnosti vyplývá, že spotřebiteli nemůže být tato příslušnost odňata. Mám za to, že by však nebylo v rozporu se zněním, ani s cíli nařízení, pokud by mu vnitrostátní právo v rámci daného členského státu poskytovalo dodatečnou místní příslušnost. Tak tomu však zřejmě v projednávané věci není, jelikož argumenty žadatele týkající se založení příslušnosti (i v rámci téhož členského státu) se opírají výlučně o čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001³⁶.

118. Soudnímu dvoru proto navrhuji, aby na druhou předběžnou otázku odpověděl tak, že „na základě čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 se spotřebitel nemůže současně se svými vlastními nároky dovolávat také nároků se stejným předmětem, postoupených jinými spotřebiteli s bydlištěm na jiných místech téhož členského státu, v jiných členských státech nebo ve třetích zemích“.

3. K potřebě kolektivní ochrany práv ve spotřebitelských věcech na unijní úrovni (a k úskalím soudní normotvorby)

119. Podle mého názoru má řada argumentů předložených žalobcem v projednávané věci v zásadě politickou povahu. Navrhuje v nich, tím či oním způsobem, že z důvodu řady spíše abstraktních hodnot, jako je potřeba kolektivní ochrany práv ve spotřebitelských věcech na unijní úrovni nebo podpora účinné soudní ochrany ve spotřebitelských věcech, by Soudní dvůr měl vykládat čl. 16 odst. 1 způsobem navrženým žalobcem.

120. Kolektivní ochrana práv nepochybně sleduje cíl účinné soudní ochrany spotřebitele. Je-li vhodně koncipována a prováděna, může do soudního systému vnést další systémové výhody, například snížení potřeby souběžných řízení³⁷. Nicméně, jak správně zdůrazňuje žalovaná, tyto argumenty žalobce spadají spíše do oblasti *de lege ferenda*.

36 – Jak bylo objasněno výše v bodech 74 až 76.

37 – Viz například rezoluce Organizace mezinárodního práva č. 1/2008 o nadnárodních skupinových žalobách přijatá na konferenci v Rio de Janeiru. Bod 3 tohoto usnesení se věnuje příslušnosti. Bod 3.1 stanoví: nadnárodní skupinová žaloba může být podána u příslušného soudu žalovaného. Podle bodu 3.3. „Nadnárodní skupinová žaloba může být rovněž podána u soudů jiné země, která má úzkou spojitost s účastníky řízení a s plněními, a to za předpokladu, že soudní jednání v této zemi je přiměřeně způsobil sloužit zájmům dané skupiny a nebylo vybráno s cílem tyto zájmy zmařit“.

121. Nařízení č. 44/2001 neobsahuje zvláštní ustanovení týkající se postoupení nároků³⁸ nebo postupů kolektivní ochrany práv. Tato (předpokládaná nebo skutečná) mezera byla již dlouho diskutována v právní nauce, ve které se objevil názor, že nařízení nedostačuje k tomu, aby sloužilo jako základ pro přeshraniční unijní kolektivní žaloby³⁹. Uplatnění soudní příslušnosti pro spotřebitele v případech kolektivních žalob se stala předmětem živých diskuzí⁴⁰.

122. Důležitější je pravděpodobně to, že uvedené problémy byly rovněž široce uznány Komisí, která učinila několik pokusů o zavedení unijních nástrojů v oblasti kolektivní ochrany práv⁴¹. Tyto návrhy však dosud nevedly k přijetí závazných právních nástrojů. Doposud bylo přijato pouze doporučení Komise⁴², jehož se žalobce v projednávané věci rovněž dovolává.

123. Nemyslím, že by úkolem soudů, včetně Soudního dvora, v tomto kontextu mělo být usilovat o vytvoření kolektivní ochrany práv ve spotřebitelských záležitostech jedním tahem pera. Nabízejí se tři důvody, proč by nebylo rozumné takto postupovat. Zaprvé bylo by to nesporně v rozporu se zněním a logikou nařízení, což by ve skutečnosti vedlo k jeho změně. Zadruhé se jedná o příliš citlivou a složitou otázku, která vyžaduje komplexní právní úpravu, nikoliv ojedinělé soudní zásahy v rámci souvisejícího, ale poněkud vzdáleného právního nástroje, který je pro tento účel zjevně nevhodný. To nakonec může působit spíše více problémů než nabízet systémová řešení. Zatřetí na unijní úrovni probíhají legislativní úvahy a diskuse, i když asi nejsou jednoznačné ani rychlé. Tento legislativní proces by neměl být soudní mocí předjímán či činěn zbytečným.

V. Závěry

124. S ohledem na výše uvedené úvahy Soudnímu dvoru navrhuji, aby na předběžné otázky položené Oberster Gerichtshof (Nejvyšší soud, Rakousko) odpověděl následovně:

- „1) Článek 15 odst. 1 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech je třeba vykládat v tom smyslu, že vykonávání činností, jako je vydavatelská a přednášková činnost, provozování internetových stránek nebo získávání finančních prostředků za účelem vymáhání nároků, neznamená v případě nároků týkajících se vlastního účtu na Facebooku užívaného pro soukromé účely ztrátu postavení jako spotřebitel.
- 2) Na základě čl. 16 odst. 1 nařízení č. 44/2001 se spotřebitel nemůže současně se svými vlastními nároky dovolávat také nároků se stejným předmětem postoupených jinými spotřebiteli s bydlištěm na jiných místech téhož členského státu, v jiných členských státech nebo ve třetích zemích.“

38 – Viz stanovisko generální advokátky E. Sharpston přednesené ve věci Flight Refund (C-94/14, EU:C:2015:723, bod 60).

39 – Viz mimo jiné Burkhard Hess, *Collective Redress and the Jurisdictional Model of the Brussels I Regulation*, v Nuyts, A., a Hatzimihail, N. E., *Cross-Border Class Actions. The European Way*, SELP, 2014, s. 59 až 68, na 67; Nuyts, A., *The Consolidation of Collective Claims under Brussels I*, v Nuyts, A., a Hatzimihail, N. E., *Cross-Border Class Actions. The European Way*, SELP, 2014, s. 69 až 84; Danov, M., „The Brussels I Regulation: Cross-Border Collective Redress Proceedings and Judgments“, *Journal of Private International Law* (2010) vol. 6, 2010, s. 359 až 393, na s. 377.

40 – Viz např. Z. S. Tang, „Consumer Collective Redress in European Private International Law“ *Journal of Private international Law* vol. 7, 2011, s. 101, 147, a Z. S. Tang *Electronic Consumer Contracts in the Conflict of Laws*, 2. vyd. Hart, 2015, s. 284 a násl.; E. Lein, „Cross-Border Collective Redress and Jurisdiction under Brussels I: A mismatch“ v D. Fairgrieve a E. Lein, *Extraterritoriality and Collective Redress*, Oxford University Press, Oxford, 2012, s. 129.

41 – Viz mimo jiné Bílá kniha o žalobách na náhradu škody za porušení pravidel hospodářské soutěže Společenství, COM(2008) 165 final; Zelená kniha Komise „Zelená kniha o kolektivním odškodnění spotřebitelů“ COM(2008) 794 final; Konzultační dokument Komise z roku 2009 v návaznosti na „Zelenou knihu o kolektivním odškodnění spotřebitelů“; konzultační dokument Komise „Směrem k soudržnému evropskému přístupu ke kolektivnímu odškodnění“ SEC(2011) 173 final; sdělení Komise „Směrem k evropskému horizontálnímu rámci pro kolektivní právní ochranu“ COM (2013) 401/2.

42 – Doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie, (Úř. věst. 2013, L 201, s. 60).